

ЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ

Є.Ф. Остаповець, аспірант кафедри економіки та управління бізнесом

**О.Б. Пелех, доктор економічних наук, професор кафедри документальних
комунікацій та менеджменту**

Рівненського державного гуманітарного університету

Сучасне бізнес-середовище характеризується зростаючою невизначеністю на внутрішньому та зовнішньому ринках. Економічна нестабільність, спричинена геополітичними конфліктами, пандеміями, інфляційними коливаннями, енергетичними кризами та зміною економічних циклів, створює значні виклики для бізнесу. В таких умовах здатність бізнесу адаптуватися до змін, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати сталий розвиток стає ключовим фактором його виживання.

Економічну нестабільність можна охарактеризувати як ситуацію, за якої суттєво порушуються звичні економічні механізми, що забезпечують сталий розвиток підприємств. Основними проявами нестабільності є коливання валютних курсів; зростання інфляції; різкі зміни вартості енергоносіїв та сировини; скорочення обсягів попиту та пропозиції на ринку. Економічна криза у Європі у 2022-2023 рр., викликана скороченням поставок газу з Росії призвела до різкого зростання цін на енергоносії. Це змусило багато виробничих компаній зупинити виробничі процеси або зменшити обсяги через збитковість.

У вітчизняній науковій літературі поняття економічної нестабільності в більшості випадків ототожнюється з поняттям макроекономічної нестабільності, під якою розуміють втрату мобільності, динамічності та гнучкості економічної системи, нездатність своєчасно і повною мірою пристосуватись до змін внутрішніх умов її функціонування та навколишнього середовища [1]

Основними характеристиками нестабільності економіки є незавершеність важливих процесів ринкової трансформації, вузькість внутрішнього ринку, велика залежність від зовнішнього ринку, низький рівень економічного

суверенітету в умовах випереджального зростання фінансового сектору у відриві від реального, відсталість структури економіки та її надмірна енергоємність [2]

Економічна нестабільність впливає на всі аспекти функціонування підприємств, серед яких: - фінансова стабільність: труднощі із залученням фінансування через зростання кредитних ставок (українські аграрні підприємства у 2022 р. стикнулися зі значним скороченням доступу до кредитів через військові дії, що обмежило їхній розвиток та інвестиційні можливості); - операційна діяльність: збої у ланцюгах постачання та коливання цін на ресурси (під час пандемії COVID-19 багато компаній, зокрема автовиробники, постраждали від нестачі напівпровідників, що призвело до затримок у виробництві та зменшення обсягів продажу); стратегічне планування: важко прогнозувати майбутні тенденції (у 2023 р. будівельні компанії України зіткнулися з проблемою прогнозування попиту через невизначеність у темпах відновлення економіки після військових дій); - трудовий потенціал: скорочення персоналу через кризові явища (у 2020 р. глобальні авіакомпанії, такі як Lufthansa та American Airlines, змушені були звільнити тисячі співробітників через різке падіння попиту на авіаперельоти).

Успішна адаптація підприємств у періоди економічної нестабільності можлива завдяки стратегії диверсифікації шляхом освоєння нових ринків або продуктів. У відповідь на пандемію COVID-19 багато харчових підприємств перейшли на постачання готових до вживання продуктів, збільшивши свою присутність у сегменті електронної комерції.

Ще одним варіантом адаптації для компанії є фінансове планування, яке передбачає створення резервів. Apple регулярно створює значні грошові резерви, що дозволяє їй стабільно працювати навіть у періоди економічного спаду.

Впровадження новітніх технологій дозволить компаніям вижити з мінімальними витратами та продовжити свою діяльність у період нестабільності. На початку повномасштабного вторгнення українські ІТ-компанії почали активно автоматизувати бізнес-процеси, що дозволило їм залишатися конкурентоспроможними.

Важливим елементом адаптації є гнучкі методи управління, а саме - прийняття швидких рішень. У 2022 році через економічні санкції компанія Tesla змогла швидко адаптувати свій ланцюжок поставок, перейшовши на нових постачальників компонентів для своїх автомобілів.

Ефективні інструменти оцінки відіграють ключову роль у забезпеченні сталого управління підприємствами, особливо в умовах економічної нестабільності. Вони допомагають аналізувати ризики, адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та розробляти стратегії, які дозволяють бізнесу залишатися конкурентоспроможним. Ефективні інструменти оцінки повинні враховувати ризики, пов'язані з економічною нестабільністю та чутливістю підприємства до зовнішніх факторів.

Оцінка ризиків, пов'язаних з економічною нестабільністю. Сучасні методи оцінки повинні враховувати багатофакторний характер ризиків, що впливають на діяльність компанії:

1. Сценарний аналіз - методологія базується на моделюванні кількох можливих сценаріїв розвитку економічної ситуації. Це дозволяє спрогнозувати вплив таких факторів, як зміна валютного курсу, інфляція або зростання цін на енергоносії. Наприклад, компанія прогнозує вплив підвищення курсу іноземної валюти на вартість імпортованої сировини, що дозволяє їй підготувати фінансові резерви для покриття додаткових витрат.

2. Оцінка фінансової стійкості - аналіз поточних фінансових показників, таких як ліквідність, прибутковість і структура боргу, дозволяє оцінити, наскільки компанія готова до можливих економічних потрясінь. Зокрема, за допомогою аналізу коефіцієнтів ліквідності визначається, чи зможе компанія виконати короткострокові зобов'язання в умовах падіння доходів.

3. Ідентифікація зовнішніх ризиків - включає моніторинг змін на ринку, політичної ситуації, регуляторного середовища та макроекономічних показників. Компанія оцінює ризики нових тарифів або змін у податковій політиці, які можуть вплинути на собівартість продукції.

Зовнішнє середовище охоплює сукупність господарських суб'єктів, економічних, суспільних і природних умов, національних та міждержавних інституційних структур та інших зовнішніх щодо підприємства умов і чинників, що характеризуються складністю, мінливістю, взаємозалежністю і, як правило, невизначеністю [3].

Чутливість підприємства до змін у зовнішньому середовищі залежить від його стратегії, структури витрат та позиції на ринку. Інструменти оцінки допомагають визначити ступінь впливу ключових зовнішніх факторів.

Аналіз залежності від постачальників і клієнтів оцінює ступінь залежності компанії від певних постачальників сировини або великих клієнтів, а також ступінь диверсифікації. Якщо компанія сильно залежить від одного постачальника, аналіз ризиків показує необхідність пошуку альтернативних джерел.

Аналіз еластичності попиту передбачає вивчення того, як зміни цін або доходів споживачів впливають на обсяги попиту. Це допомагає зрозуміти, як компанія реагуватиме на коливання економічної активності. Зниження купівельної спроможності може призвести до падіння продажів, тому компанія коригує свій асортимент, пропонуючи більш доступні товари.

Вплив змін у динаміці ринку - проаналізувавши галузеві тренди, можна оцінити, як зовнішні зміни (наприклад, поява нових технологій або зміна споживчих уподобань) вплинуть на конкурентоспроможність компанії. Впровадження цифрових інструментів управління або автоматизація процесів знижує чутливість компанії до зростання вартості робочої сили.

Таким чином, економічна нестабільність створює значні виклики для бізнесу, але водночас відкриває можливості для інновацій та стратегічного розвитку. Використання адаптивних підходів, інноваційних рішень та ефективних інструментів оцінки дозволяє бізнесу не лише вижити, але й забезпечити сталий розвиток.

Використані джерела

1. Климко Г. Н. Основи економічної теорії: політекономічний аспект : підруч. для студ. екон. спец. вищ. закл. осв. К. : Вища школа, 1999. 743 с
2. Рудницька О. В. Аналіз причин виникнення фінансово-економічної кризи в національній економіці [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Rudnyts'ka.pdf
3. Бобришева-Шкарлет Т.О. Наслідки виникнення кризових явищ у фінансово-господарській діяльності підприємств. *Сіверянський літопис*. 2002. №1. С.162-169.

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

О.Б. Пелех, доктор економічних наук, професор кафедри документальних комунікацій та менеджменту

Б.М. Юськів, доктор політичних наук, кандидат економічних наук, професор кафедри економіки та управління бізнесом

Рівненського державного гуманітарного університету

Управління людськими ресурсами є ключовим елементом ефективної діяльності будь-якої організації, особливо у сфері культурного підприємництва, де успіх значною мірою залежить від компетентності та креативності працівників. За визначенням М. Армстронга [1, с.19], управління людськими ресурсами – це стратегічний і послідовний підхід до управління найціннішими активами організації – людьми, які працюють на неї і сприяють досягненню її цілей як індивідуально, так і колективно. Р. Бояциса розглядає його з погляду компетентностей – це «сукупність чинників, включно з особистісними рисами, мотивами дій, досвідом і різними поведінковими особливостями, потенціалом, який має людина і який призводить до поведінки, що сприяє виконанню вимог роботи в межах параметрів середовища організації, що своєю чергою призводить